

YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE AVRUPA EĞİTİM POLİTİKALARI*

LIFELONG LEARNING AND EDUCATION POLICIES OF THE EUROPEAN UNION

Kadir Beycioğlu

İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

kbeycioglu@inonu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Necdet Konan

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EYD Bilim Dalı

nkonan@inonu.edu.tr

Öz

Yaşam boyu öğrenme sadece Avrupa Birliği'nin değil dünyanın da ilgi gösterdiği oldukça geniş kapsamlı bir eğitim yaklaşımıdır. 1970'li yıllardan itibaren eğitimcilerin gündeminde yer almaktadır. Çok çeşitli bağlamlarda kullanılmasına ve güncelliği olmasına rağmen anlamı ve içeriği açık olmayan yaşam boyu öğrenme kavramı, henüz yaygın biçimde uygulanmamakta ve sonuçları görülememektedir. Bir çok açıdan eleştirilse de, güncelliğinden pek bir şey kaybetmeyen kavram çoğunlukla formal eğitim süreçleri dışında sürdürülen eğitim etkinlikleriyle ilişkilendirilse de anlamı ve içeriği konusunda henüz tam bir fikir birliği olduğu söylenemez. Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği ve üye ülkelerde yaşam boyu öğrenme kavramının eğitim politikalarına yansımaları ele almaktır. Bu doğrultuda, alan yazında çokta net olmayan bir kavram olarak değerlendirilen yaşam boyu öğrenme olgusu tarihsel gelişimi içinde ele alınmış, diğer benzer kavramlara ilişkisi tartışılmış, Avrupa'nın birliğe dönüşme süreci içinde, bu kavramı eğitim politikalarına işleyişine bakılmış ve Birlik üye ülkelerinden mevcut uygulama örneklerine yer verilmiştir. Bu kavrama dönük uygulamaların cesaretlendirilmesi, artırılması, çeşitlendirilmesi ve sonuçlarının net biçimde değerlendirilmesi, azalan nüfusuyla Avrupa Birliği için kaçınılmazdır. Birlik üyesi ülkelerdeki nüfus artış hızındaki azalma ve yetişkinlerin, formal eğitim süreçleri sonrasında, sürekli güncellenen bilgi, teknoloji ve bilgi teknolojilerini takip edebilmeleri bakımından, yaşam boyu öğrenme, eğitim politikalarına doğrudan yansıtılması, açık olarak tanımlanması, desteklenmesi ve uygulama örneklerinin artırılması gereken bir olgudur.

Anahtar sözcükler: Yaşam boyu öğrenme; Avrupa eğitim politikaları; uygulamalar

Abstract

This conceptual paper intends to examine what the concept of lifelong learning is; to see how the European Union member states reflect the concept into their educational policies, and make some implications. In this respect, the concept which is a much debated question for being an unclear term is argued out in its historical development considering its differences from other close concepts. Also, during its process of establishing a union, the European Union's lifelong learning theories and practicing the concept are discussed with some examples from member states.

Key words: Lifelong learning; the European Union; education policies; practices.

EUROPA ...

... Güzel Avrupa, uykudan uyanmış, gördüğü düşü yorumlamaya çalışıyordu. İki kıta kadın kılığında, kendisini paylaşmak istemişlerdi düşünde. Avrupa'yı doğurduğunu ileri süren Asya, onu kendisi almak istemişti. Öteki kıta ise, Zeus'un Avrupa'yı kendisine verdiğini söylemişti. Gördüğü bu garip düşü yorumlayamadı Avrupa; kendi yaşındaki kız arkadaşlarını topladı; deniz kıyısındaki çiçek tarlasına gittiler. Orada oynarlar, sepetlerini çiçeklerle doldururlardı. Hepside bilirdi ki *en güzel sepet Avrupa'nın sepetidir...* içlerini dolduran çiçekler de ne kadar güzeldi. Nergisler, sümbüller, menekşeler, kırmızı yaban gülleri... *Avrupa yaşatları arasında ışıldıyordu* (Hamilton, 2000: 55-56).

YAŞAM BOYU ÖĞRENME: "EURO-CENTRIC" BİR OLGU MU?

Eğitim, toplumsal bir gelişim ve ilerleme aracı olarak kullanılmaya başlanılmasından bu yana, kalkınan tüm coğrafyaların en önemli enstrümanıdır. Bir bireyin veya toplumun sahip olduğu her bir dinamik, ancak eğitim süreci sonrasında oluşmuş birikimle biçim ve öze bürünüp, o birey ya da topluma katkı sağlar hale gelebilmektedir. Eğitimi, bu yönüyle değerlendirmeyip de uygarlaşan bir birey/toplum örneği görmek pek olası değildir.

Bu durumun en göze çarpan örnekleri, dünyanın önemli kalkınma odaklarından olan, kıtalar arasında sosyal ve kültürel yapısıyla ve "*içi en güzel çiçeklerle dolu sepetiyle ... ışıldayan*" (!) Avrupa Kıtası'nda görülebilir. Hemen hemen çoğu Avrupa ülkesi, kalkınma ve çağdaşlaşma hedefine ulaşırken, yaşadıkları süreçlerde eğitim ana itici etken olarak gözlemlenmektedir. Tarih boyunca bir çok yıkım ve savaşı yaşayan "Yaşlı Kıta"nın hiç vazgeçemediği araç eğitimidir. Özellikle de hızla değişen bilginin, günümüz toplumlarında asıl unsurlardan biri olduğunu ve okul sonrasında bile bireylerin yaşadıkları her gün "bilgi birikimlerini güncellemek gereği" (Van Der Veen, 2006: 231) duyduğunu düşününce, "Yaşlı Kıta"nın bu tutkusu daha anlaşılır hale gelmektedir.

İlk olarak Lisbon 2000'de birliğin bilgi temelli bir ekonomiye dönüşmesi gerekliliğini arzulu biçimde vurgulayan Avrupa'nın, birliğe dönüştüğü süreçte, eğitim olgusunun biraz geri planda kaldığı, Birliğin ortak bir eğitim planı kurgula(ya)madığı ve eğitimin, Birliğe entegrasyon sürecinin temel politikalarından biri olamadığı (Brien, 2006; Davies, 2006; Diamantopoulou, 2006; Ertl, 2006; Jones, 2005) söylenebilir. İlerleyen çalışmalarda bunun eksikliğinin hissedildiği, "yeniden tanımlanan" (Hudson, 2000: 409) Avrupa'da, ortak eğitim söylemi olarak, yaşam boyu öğrenme yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Benzer düşünen Charlier ve Croché (2005: 7) de, yaşam boyu öğrenmeyi "Avrupa'da eğitim entegrasyonunun sağlanması için yaşamsal bir basamak" olarak açıklamaktadırlar.

Avrupa'yı, "hareket ettikçe kendini şekillendiren akışkan bir kavrama" benzeten Lawn'a (2003: 325-326) göre, "belirgin ve yararlı bir Avrupa eğitim politikası alanının yaratılması, Avrupa Birliği'nin Avrupalılaştırma projesinin gerekli bir parçasıdır." Foucault'nun güç kavramını ele alışına atıfta bulunarak, bireyleri yönetme aracı olarak gördükleri yaşam boyu öğrenme yaklaşımı, Tuschling ve Engemann'a (2006: 452) göre de "25 farklı toplumu yeni bir topluma bütünleştirmek zorunda olan" Avrupa Birliği'nin geliştirdiği, "birliğin eğitim çerçevesini değiştirmeyi ve birleştirmeyi hedefleyen" politikalardan biridir. Bir anlamda, Europa'nın yorumlayamadığı garip düşlerinden ve korkularından doğan bir "Anka kuşu" mitidir.

YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Çek öğretmen Comenius'un görüşlerine kadar uzanan (Wain, 1989: 152) yaşam boyu öğrenme, yeni bir kavram değildir. Hatta Griffin (1999: 332), bu kavramın okullaşmadan bile önce varolduğunu savlamaktadır. Aspin ve Chapman'a göre (2000: 2), çok çeşitli bağlamlarda kullanılmasına ve güncelliği olmasına rağmen anlamı ve içeriği açık olmayan yaşam boyu öğrenme kavramı, henüz yaygın biçimde uygulanmamakta ve mevcut uygulamaların ise sonuçları görülememektedir. Dehmel'in (2006: 49) kavramı "Avrupa Birliği'nin eğitim politikası alanında popülerleşmiş bir slogan" olarak değerlendirmektedir. Colardyn (2004: 546) göre "Avrupa toplumu için yaşamsal" olarak görülen yaşam boyu öğrenme kavramı, çoğunlukla "yaşam boyu eğitim", "ileri eğitim", "sürekli eğitim", "yetişkin eğitimi", "liberal eğitim", "sürekli mesleki eğitim" ve "meslekte eğitim" gibi kavramlarla yakın ya da eş anlamlı kullanılmaktadır (Aspin & Chapman, 2000; Kogan, 2000: 344; Rausch, 2003: 518; Titmus, 1999: 344; Wain, 1989).

Edwards ve Boreham (2003: 407) yaşam boyu öğrenmeyi, "Avrupa Birliği'nde önemli bir çekici güç olarak nitelenen ..." ve yaşlanan nüfusu ekonomik bir potansiyele dönüştürmeyi (Withnall, 2006) hedefleyen bir olgu olarak değerlendirmektedirler. Jarvis (2006: 201) ve Wain (2000: 36) de kavramı, 1970'ler ve 1980'lerde yöneldiğimizi söyledikleri "yaşam boyu eğitim" ve "öğrenen toplum" olgularıyla birlikte anmaktadırlar. Rogers ise (2006a: 125-135), "herkesin ağzına sakız olan", "muğlak ve esnek..." bulduğu yaşam boyu öğrenme kavramı ile toplumsal dönüşümü ele aldığı makalesinde, "*Varoşlardan kaçmak mı, yoksa varoşları değiştirmek mi?*" sorusunu yöneltirken, bu kavramı; toplumu dönüştürmek için "uyumlu" bir araç ve sorusuna da, toplumun varoşlarını değiştirecek bir cevap olarak görmektedir. Aitchison (2004: 518), kendi ülkesi özelinde değerlendirdiği kavramı, "çoğu kişinin hiç eğitim almadığı ırkçılık sonrası Güney Afrika'da görülen (güzel) bir düş" olarak kutsamaktadır.

Antikainen'e (2001:179) göre, yaşam boyu öğrenme sadece, hayatımız boyunca devam eden bir öğrenme değil, aynı zamanda yaşamın her alanına yayılan ve "beşikten mezara kadar süren" (Jarvis & Holford, 2005: 283) bir öğrenmedir. Kumar (2004: 559) ise, yaşam boyu öğrenmeyi "hiçbir ülkenin kültürel, sosyo-politik gelişiminin ve sürdürülebilir ekonomisinin geleceğinde yaratacağı etkiyi görmezden gelemeyeceği" bir durum olarak görmektedir. Jackson (2006: 55) kavramı; evde, işte, yaşadığımız çevrede veya eğitim kurumlarında programlanmış veya tesadüfi, formal ya da informal olarak dahil olduğumuz öğrenme deneyimleri olarak ele almaktadır.

Hodgson'a göre yaşam boyu öğrenme, "doksanlı yıllarda değişen, korkutan ve bilinmeyen teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasi çevreye karşı bir tepki, hatta bir savunma mekanizması ..."dır (Akt.Dehmel, 2006). Kavramın insan gelişimiyle ilgili boyutuna bakan Stehlik (2003: 371) ise, yaşam boyu öğrenmeyi, hayat içinde nasıl öğrenebileceğimizi öğreten okul çağlarının dışında, yeni durumlara karşı oluşturduğumuz öğrenme yaklaşımlarımız olarak değerlendirmektedir. Jarvis'in (2005: 656), önünde yer alan "yaşam boyu" nitelemesini çok abartılı bulduğunu belirttiği bu olguyu Preece (2006: 308), "değişimler tarafından yönetilmek yerine, değişimleri yönetmemizi sağlayacak" bir araç olarak önermektedir.

Borg ve Mayo'nun (2005: 203), "yeni şişelerde sunulan eski bir şarap mı?" diye sorguladığı kavramı, Walters ve Watters (2001: 471), "insan kapitali" ve ekonomik etkenlerle de ele almakta ve peşinen "iyi bir şey" olduğunu kabul edemeyeceğimizi savlamaktadırlar. Daha çok *International Journal of Lifelong Education* dergisinde (Kennedy, 2004: 589) yoğunlaşan makaleler de kavramı, "kapitalizm", "bilgi toplumu", "diyalektik" olgularıyla işleyerek ilişkilendiren (Atkin, 2000; Bagnall, 2000; Holford, 2006; Olssen, 2006; Parkinson; 2004; Payne, 2001; Payne, 2006; Rausch, 2003), "kapitalist sistemin artan taleplerinin" (Liu & Wan, 1999: 453) ya da "endüstri sonrası bilgi toplumunun hızla değişen ihtiyaçlarının" bir sonucu olarak gören (De Freitas ve diğ., 2006: 868) ve "ekonomistleri cezbeden ... sosyal kapital" (Kilpatrick, Field & Folk, 2003) kavramıyla ele alan benzer eleştirel yaklaşımlar görebilmek mümkündür. Ottersten de (2004: 156) yaşam boyu öğrenmeyi "ekonomik ve sosyal süreçlerin tam da kalbinde" görmektedir.

Farklı bir açıdan bakan Baptiste (1999) ise, eşitsizliğin, açlığın, işsizliğin ve sağlık sorunlarının dünya nüfusunun çoğunu etkilediği günümüzde, eğitimcilerin enerjilerini zengin toplumlara daha da zenginleştirmeyi hedefleyen, yaşam boyu öğrenme gibi daha sonralıklı konulara yönlendirmelerinin ne kadar doğru olduğunu sorgularken, yaşam boyu öğrenmeyi, "en kusursuz etik tuzak" (s.95) ve "gelişen teknolojinin, bilgi devriminin ve küreselleşmenin emriyle" biçimlenen bir olgu olarak değerlendirmektedir. Rogers'ın (2006b: 198) "Batı işgücünü

güçlendirmeyi ilk hedef olarak...” aldığını düşündüğü kavramı, Crowther (2004), Avrupa özelinde eleştirirken; yaşam boyu öğrenmeyi, üye ülkeleri birer ekonomik pazara dönüştüren Avrupa kapitalizminin bir aracı olarak görmektedir. Benzer biçimde Green (2002) de uluslararası beyin takımlarının (think tank) düşünüp, planladığını ve bir paket halinde uygulamaları için hükümetlere ya da OECD, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi oluşumlara sunduğunu belirttiği yaşam boyu öğrenmeyi, küresel bir “ticari mal” olarak ele almaktadır.

Ogawa (2005: 351) tarafından, “hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaç boyutlarında” etkisi olduğu ileri sürülen ve Bagnall’ın (2006: 257) “evrensel bir doğruluk olarak biçimlendirilip savunulduğunu” belirttiği yaşam boyu öğrenme kavramını, Avrupa nüfusunun, %70 oranında yaşam boyu eğitim almak ve öğrenmek istediğini ifade eden (Dinsveski & Dinevski, 2004: 227) Euro-barometre sonuçları, destekler görünmektedir.

YAŞAM BOYU ÖĞRENMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1970’li yılların başına kadar, uluslararası düzeyde belirgin bir gündem oluşturamayan yaşam boyu öğrenme kavramının tarihsel yolculuğunu üç ana bölüme ayıran Dehmel (2006: 50-52), bu yolculuğu iki kere zirveye ulaşan bir eğriye benzetmektedir:

Yaşam Boyu Öğrenme Kavramının İlk Zirve Dönemi: 1970’lerin başı

Bu dönemde yaşam boyu öğrenme ilk defa uluslararası bir tartışma konusuna dönüşüyor. UNESCO, OECD ve Avrupa Konseyi gibi hükümetler arası oluşumlar kavramı ajandalarına almaya başlıyorlar. Bu dönemde en dikkat çeken OECD tarafından yayınlanan “*Learning to Be: the World of Education Today and Tomorrow*” adlı belge olmak üzere, OECD ve Konsey yaşam boyu öğrenme üzerine çeşitli dokümanlar hazırlıyorlar. Bu dönemde, hümanist idealler, sosyal ve kültürel amaçlar yaşam boyu öğrenme kavramı içinde önceliklidir.

Yaşam Boyu Öğrenme Kavramına İlginin Azaldığı Dönem: 1970’lerin ortaları-1990’ların başı

Bu aralıkta uluslararası ve hükümetler arası oluşumların ilgisinin azaldığı görülmektedir. Hümanizm amacı neredeyse yok olmuştur. Bunun nedeni daha çok ekonomik krizler ve sonuçlarıyla ilişkilendirilmektedir. Hükümetlerin gündemini, ekonomik sıkıntılar ve kriz dönemleri meşgul ettiği için, ekonomik söyleme ağırlık vermeye başlayan bir yaşam boyu öğrenme olgusu ön plana çıkmaya başlamış, kavramın “lale devri” bir çıkmaza girmiştir.

Yaşam Boyu Öğrenme Kavramının İkinci Zirve Dönemi: 1990'ların başından günümüze

Kavramın elastikleşmeye başladığı dönemdir. Başlangıçtaki hümanist yaklaşım tamamıyla değişmiş, faydacı ve ekonomik bir anlayışa bürünmüş, Hodgson'a göre (Akt. Dehmel, 2006), kavram bir bakıma anlamsızlaşmış, her kalıba göre kesilebilecek bir kumaşa dönüşmüştür. Bu dönemi bir zirveye dönüştüren etmenlerin başında ise, kavramın sadece eğitimciler tarafından değil ekonomistler ve sosyologlar gibi farklı disiplin araştırmacıları tarafından da kullanılması ve kumaşı kendi kalıplarına uygun biçimde kesmeye başlamaları gelmektedir. Bu dönemde UNESCO, OECD ve en önemli aktör olan Avrupa Birliği, kavramı yeniden gündemlerine almışlardır.

KAVRAMIN AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ

Yaşam boyu öğrenmeyi, "Bilgiyi, yeteneği ve yeterliği geliştirmek amacıyla kişisel, vatandaşlık ve sosyal işlerle ilgili olan perspektif içerisinde, hayatın her anında üstlenilen bütün öğrenme aktiviteleri" olarak (CEC, 2001: 9) tanımlayan Avrupa Birliği'nin tek bir pazara dönüşmesi, küreselleşme, sürekli değişen teknoloji, yeni bilgi teknolojileri gibi itici güçlerin etkin hale gelmesiyle, kavram 1990'lardan itibaren AB içinde önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle 1994 AB Komisyonu tarafından yayınlanan "White Paper" [Beyaz Bülten] adlı belgede merkeze alınan kavram, yeni sosyal, teknolojik ve ekonomik değişimler için kullanılacak 'stratejik bir fikir' olarak görülmüştür (Dehmel, 2006).

1995'de yayınlanan White Paper *Teaching and Learning: Towards the Learning Society* [Eğitim ve öğrenme: Öğrenen topluma doğru] belgesi de benzer görüşler çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu belge ile yaşam boyu öğrenme konusunda birliğin amaçları ve yapılması gerekenler belirlenmiştir. 1996 ise Avrupa yaşam boyu öğrenme yılı ilan edilmiştir ve komisyon kararıyla yaşam boyu öğrenmenin amaçları, ilkeleri ve stratejileri belirlenmiştir (Akbaş & Özdemir, 2002). Çeşitli eleştirilere rağmen, bu stratejinin ilk etkisi genel ve yüksek öğretimi kapsayan SOCRATES ve mesleki eğitim ve öğretimi kapsayan LEONARDO DA VINCI programlarında görülebilir (Dehmel, 2006). Sonradan alınan kararlarla, 2007 yılında süresi dolan bu programlar, yaşam boyu öğrenme kapsamına dahil edilmiştir.

Daha sonra 2000 yılında Lisbon'da yapılan Konsey toplantısında, yaşam boyu öğrenmenin özü olarak, "Avrupa'yı dünyadaki en dinamik ve rekabetçi bilgi temelli toplum yapmak" stratejisi benimsenmiş; üye ülkelerden bu konuda çalışmalar yapmaları ve raporlar hazırlamaları istenmiştir.

Bunun sonucu olarak 2000 yıl Eylül ayında *Memorandum on Lifelong Learning* [Yaşam Boyu Öğrenme Bildirisi] sunulmuştur. Bu belgedeki en büyük vurgu yine bilgi temelli ekonomiye ve topluma geçişte kavramın önemli olduğu biçimindedir (Dehmel, 2006). Memorandum, yaşam boyu öğrenmeyi uygulamaya dönüştürmeyi amaçlayan altı önemli mesaj içermektedir. Bunlar (Akbaş & Özdemir, 2002):

1. İnsanların bilgi temelli topluma sürekli katılımlarını sağlamak için gerekli becerileri kazandırmak veya bunları tazelemek,
2. Avrupa'nın en önemli varlığı olan insanlarına öncelik vererek insan kaynaklarına yapılan yatırım miktarını artırmak,
3. Yaşam boyu öğrenmenin sürekliliğine yönelik olarak, etkili yöntemler geliştirerek eğitim ve öğrenme alanındaki yenilikleri tanıtmak,
4. Yeni öğrenme yolları geliştirerek ya da iyileştirerek eğitimin statüsünü artırmak,
5. Herkesin kolayca yüksek kaliteli bilgilere ulaşmasını sağlamak, tüm Avrupa'da öğrenme fırsatlarıyla ilgili tavsiyelerde ve teşviklerde bulunmak,
6. Yaşam boyu öğrenme fırsatlarından insanların gereksinimlerine göre olabildiğince yararlanmasını sağlamak.

2001 yılında yukarıdaki altı anahtar mesajın önceliklerine yansıtın bir eylem planı olarak “*Making a European area of life learning a reality*” (CEC, 2001a) yayınlandı. Bu belge, önemli bir yaşam boyu öğrenme tasarısı olarak kabul edilmektedir (Dehmel, 2006). 2004 yılında geçici bir rapor olan “*Education and Training: 2010*” ile “kavramı somutlaştırmak için acil eylem” çağrısı yapıyordu. Ayrıca Komisyon bütünleştirmiş bir programla bu amacı gerçekleştirmeyi hedefliyordu. Bu program okulda eğitimle ilgili COMENIUS, yüksek öğretimle ilgili ERASMUS, mesleki eğitimle ilgili LEONARDO DA VINCI ve yetişkin eğitimiyle ilgili GRUNDTVIG programlarını kapsamaktadır. Bu planla yaşam boyu öğrenme kavramı, AB'nin eğitim ve öğretim politikasının odağına yerleşmiştir (Dehmel, 2006).

Bir çok Avrupa Birliği üyesi ülkede uygulanmakta olan yaşam boyu öğrenme girişimleri, eğitim basamakları göz önüne alındığında aşağıdaki gibi özetlenebilir (EURYDICE, 2000: 16-22):

Okul Öncesi Düzey: “Beşikten mezara yaşam boyu öğrenme” temel felsefesine bağlı olarak, bu düzeyde temel amaç, okul öncesi eğitime katılımı artırmaktır. Örneğin, İspanya'da üç yaş altına kadar çocuklar için, İsveç'te 4-5 yaş çocuklara, parasız eğitim verilmektedir.

Zorunlu Eğitim Düzeyi: Tüm üye ülkelerde, zorunlu eğitim yaşam boyu öğrenme için temel basamak olarak algılanmakta ve bu doğrultuda politika ve önlemler oluşturulmaktadır. Örneğin, bir çok ülkede müfredatlarda öğrenmeyi öğrenmek, kişisel gelişim ve beceriler, vatandaşlık

eğitimi, dil öğrenme, kültürler arası eğitim gibi, yaşam boyu öğrenme olgusuyla ilişkili yaklaşımlar yer almaktadır. Benzer şekilde, okul devamsızlığını en aza indirme, eğitime teknoloji desteği, yeni eğitim öğretim ve yönetim biçimleri, ailelerle iletişim gibi olgularda yaşam boyu öğrenmeyi destekleyici politikalar olarak değerlendirilmektedir.

Zorunlu Eğitim Sonrası Orta Öğretim Düzeyi: Bu basamak, zorunlu eğitimde ele alınan yaşam boyu öğrenme olgusunun ve politikalarının mantıksal sürekliliğine vurgu yapıldığı bir düzeyidir. Zorunlu eğitim düzeyinde giriş yapılan mesleki ve teknik eğitim de, bu düzeyde ele alınan ana konulardandır. Yaşam boyu öğrenmeye karşı olumlu bir tutum, atmosfer ve çevre geliştirmek amacıyla, temel becerilere yoğunlaşmaktadır. Okul başarısızlığının ve devamsızlığın azaltılması ana ilgi alanları arasındadır.

Yüksek Öğretim Düzeyi: Yaşam boyu öğrenme vurgusunun özellikle ön plana çıktığı eğitim düzeyidir. Öğrenen bireylerin, iş dünyasının ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek hazırlıklarda, kaynakları en verimli biçimde kullanarak, çeşitliliği sağlamak amaçlanmaktadır. Örgütler içi eğitimlerle, bilgisayar teknolojisini kullanarak uzaktan eğitimle veya açık öğretim üniversitelerinin kurulması gibi daha esnek öğrenme ortamlarıyla yaşam boyu öğrenme olgusunun gerçekleşmesi için araçlar yaratılmaktadır.

Yüksek Öğretim Sonrası: Daha çok yetişkin eğitimini çağdaşlaştırmak ve güçlendirmek olarak algılanabilecek bu düzey, çoğu ülkede yaşam boyu öğrenmenin öncelikli konusu olarak değerlendirilmektedir. Ülkeler genellikle, yetişkin eğitimini destekleyici ortamları cesaretlendirmekte ve teşvik etmektedirler. Üye ülkelerde, değişik uygulamalarla, bu türden ortamlar oluşturacak olan kurumlara, finans desteği sağlanmakta, eğitim desteği verilmekte ve maksimum esneklik sağlanmaktadır. Ayrıca, işbirliği ve ortaklıklar oluşturulması da desteklenmekte, rehberlik ve bilgi sağlanmaktadır.

Özetlemek gerekirse, hangi eğitim düzeyi olursa olsun, üye ülkeler yaşam boyu öğrenme kavramına vurgu yapmakta, bu olguyu yerleştirecek destek ve teşviklerde bulunmakta, geliştirici ortamlar yaratmakta ve bu doğrultuda çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

KAVRAMIN GÜNÜMÜZDE ULAŞTIĞI İÇERİĞİ

Yaşam boyu öğrenme kavramı, birlik üye ülkelerinde genel olarak resmi bir tanım içine sığdırılmamakla birlikte, informal olarak ortak bir algı oluşturmuştur. Örneğin Hollanda'da bu kavram, doğrudan Birlik belge ve metinlerinde olduğu şekliyle ele alınmaktayken, İrlanda'da Ulusal İş Planı içine işlenmiştir. Öte yanda, Fransa, Danimarka, İngiltere, Portekiz, Finlandiya gibi ülkelerde bu kavram çerçevesinde ele alınabilecek, belge ve dokümanlar hazırlanmıştır. Genel olarak Birlik üyesi ülkelerde, doğrudan bir tanımlama yoluna gidilmemiştir. Bu durum,

yaşam boyu öğrenme kavramının neden giderek daha detaylı ele alındığına bir gerekçe olabilir. Kısaca değerlendirmek gerekirse, kavram hala üzerine düşünülen ve tartışılan “muğlak” bir olgu olarak güncelliğini korumaktadır.

Çoğu Avrupa Birliği üyesi ülkede, bu kavramı destekleyecek doğrudan bir yasal metin bulunmamaktadır. Ama, ülkelerin Birliğe üyeliği sürecinde, yaşam boyu öğrenme olgusu, eğitim basamaklarına yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrudan tanımlama biçiminde olmasa da uygulama örnekleriyle gözlenebilmektedir. Formal/informal mesleki eğitim, halk eğitim kursları, yetişkin eğitimi v.b. yaşama boyu öğrenme uygulamalarıdır.

BAZI BİRLİK ÜYESİ ÜLKELERDE ÖRNEK UYGULAMALAR

Avrupa Birliği, yaşam boyu öğrenme kavramını son dönem eğitim politikalarının merkezine almıştır. Üye ülkeler de bu temel politika çerçevesinde uygulamalar yapmaktadırlar. Aşağıda, Birlik üyesi ülkelerin bazılarında görülen uygulamalara çeşitli ana temalar altında, örnekler verilmektedir (CEC, 2001b):

Öğrenmeye Değer Vererek, Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkı Sağlamak

Hollanda: *Önceki öğrenimlerin akreditasyonu için bilgi merkezi*

Bu uygulamada, bireylerin yasal eğitim basamakları dışında aldıkları önceki eğitimlerin, resmi belge ya da sertifikalarla tanınması amacıyla, Hollanda hükümeti, mesleki birlikleri ve sektörlerle ortaklaşa olarak “EVC bilgi merkezi” adlı bir merkez oluşturulmuştur.

Norveç: *Yüksek öğretimle ilgili doküman*

Yapılan bir yasa değişikliğiyle 25 yaş üzerinde olup bir üniversite ya da yüksek okulda eğitim almayan bireylere, bu tür eğitime başvuru hakkı sağlanmıştır. Kurumlar, mevcut programlara kaydolmak isteyenlerin uygun olup olmadıklarına bakmakta ve formal sınavlar uygulamaktadırlar. 2001 yılında itibaren 4700 kişi bu tür programlara başvurmuştur.

Bilgilendirme, Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleriyle, Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkı Sağlamak

Fransa: *Job city*

“Job city” ya da “La cité de metiers” olarak anılan program, tüm vatandaşlara iş yaşamı ve mesleklere ilişkin profesyonel danışmanlarla rehberlik vermektedir. Öğrenciler, yetişkinler, gençler ve çalışanların katıldığı ve bireylerin kendi ihtiyaçlarına göre, kurumlar veya üretim merkezlerinde, bu oluşumlarında desteğiyle verilen bu program ücretsizdir.

İspanya: *Öğrenme aracı*

“The learning mediator” (öğrenme aracı) olarak bilinen ve Bask bölgesinde uygulanan programda, insan kaynakları alanında yetişmiş iş-danışmanları, iş bulma hazırlığındaki bireylere hizmet vermektedir. Bask bölgesinde, kişilerin öğrenme ihtiyaçlarını belirleyecek ve çözümler geliştirecek sekiz aracı bulunmaktadır.

Öğrenmeye Para ve Zaman Yatırımı Yaparak, Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkı Sağlamak

İsveç: Okul öncesi müfredat

İsveç’te, yerel otoriteler, ailesi çalışan çocuklara, 1 yaşından itibaren okul öncesi eğitim vermek zorundadırlar. Hükümet bu düzeyde eğitime katılım artırmak için, yerel yönetimlere para desteği sağlamaktadır.

Estonya: Vergi indirimi

Estonya’da, hem kendisi için hem de çocukları için, eğitim harcaması olan ailelere %26’ya varan oranda vergi indirimi sağlanmaktadır.

Öğrenenlerle Öğrenme Ortamlarını Bir Araya Getirerek, Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkı Sağlamak

Yunanistan: Açık ve uzaktan eğitim

Yaşam boyu öğrenme kapsamında düşünülebilecek uygulama, açık ya da uzakta eğitim düzeyinde eğitim verilmesidir. Bu düzeyde, yaklaşık 5000 öğrenci bulunmaktadır.

Avusturya: Bölgesel öğrenim merkezleri

Saalfelden/Salzburg bölgesinde, özel bir bölgesel öğrenim merkezi geliştirilmektedir. Merkez, eğitim fırsatlarının az olduğu bölgelerde, engellilere özellikle zorunlu eğitim sonrası düzeyde eğitim imkanları yaratarak, bölgenin ihtiyaçlarına yanıt verebilmeyi amaçlamaktadır.

Temel Becerileri Geliştirerek, Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkı Sağlamak

Fransa: Marsilya-İkinci bir şans okulu

Sorunlu bir bölge olan Bégude’de kurulan bu okul, diploması olmayan işsiz gençlere hizmet vermektedir. Öğrenciler okul ve meslek kuruluşları arasında dönüşümlü olarak eğitilmektedir. Amaç, gençlere mesleki eğitim vererek, kendine güvenlerini geliştirmektir.

İspanya: ALBA projesi

İspanya’da becerileri sınırlı olan kadınlara yönelik, otonom topluluklarda uygulanan bir programdır. Leonardo Da Vinci programı çerçevesinde başlatılan uygulama kapsamında, beceri düzeyleri yeterli olmayan kadınlar, eğitilerek çalışma hayatına entegre edilmeye çalışılmaktadırlar.

Almanya: Öğrenen kültür ve yeterlilik geliştirme-İş yerinde öğrenme

Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından başlatılan bu programın amaçları; iş yerinde öğrenerek kalıcı ve etkili bir öğrenme edinimi sağlamak, bireylerin mesleki öğrenimlerini geliştirmek ve işsizliğe karşı mücadele stratejileri oluşturmaktır. Programın önceliği, iş görenler ve iş verenler için öğrenen bir kültür oluşumunu desteklemektir. Ayrıca, danışmanlık, hizmet içi eğitim kurumları da sağlanırken, informal olarak edinilmiş yeterlilikleri de içeren sertifikasyonu çalışmaları da program içeriğinde bulunmaktadır. Federal hükümet ve Avrupa Birliği fonlarından yaklaşık 18 milyon Euro, 2001-2007 yılları boyunca kullanılmak üzere, bu program için ayrılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşam boyu öğrenme sadece Avrupa Birliği'nin değil dünyanın da ilgi gösterdiği oldukça geniş kapsamlı bir eğitim yaklaşımıdır. 1970'li yıllardan itibaren eğitimcilerin gündeminde yer almaktadır. Bir çok açıdan eleştirilse de, güncelliğinden pek bir şey kaybetmeyen kavram çoğunlukla formal eğitim süreçleri dışında sürdürülen eğitim etkinlikleriyle ilişkilendirilse de anlamı ve içeriği konusunda henüz tam bir fikir birliği olduğu söylenemez.

Yaşlanan nüfusa vurgu yapan son dönem istatistikler de göz önüne alındığında, genel olarak ekonomiye hizmet eden bir yaklaşım olduğu doğrultusunda yoğunlaşan eleştirilere rağmen, Avrupa Birliğinde “yaşam boyu öğrenme Birlik tarafından, değerlerini ve politikalarını sadece eğitim alanında değil diğer alanlarda da popülerleştirmek, kamuya mal etmek, haklı çıkarmak ve özetlemek için seçilmiş bir slogandır” (Dehmel, 2006: 58). Bu kavrama dönük uygulamaların cesaretlendirilmesi, artırılması, çeşitlendirilmesi ve sonuçlarının net biçimde değerlendirilmesi, azalan nüfusuyla Avrupa Birliği için kaçınılmazdır.

Birlik üyesi ülkelerdeki nüfus artış hızındaki azalma ve yetişkinlerin, formal eğitim süreçleri sonrasında, sürekli güncellenen bilgi, teknoloji ve bilgi teknolojilerini takip edebilmeleri bakımından, yaşam boyu öğrenme, eğitim politikalarına doğrudan yansıtılması, açık olarak tanımlanması, desteklenmesi ve uygulama örneklerinin artırılması gereken bir olgudur.

KAYNAKÇA

- Aitchison, J. (2004). Lifelong learning in South Africa: dreams and delusions. *International Journal of Lifelong Education*, 23 (3), 517-544.
- Akbaş, O. & Özdemir, S., M. (2002). Avrupa Birliğinde yaşam boyu öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 155-156.
- Aspin, D., N. & Chapman, J., D. (2000). Lifelong learning: concepts and conceptions. *International Journal of Lifelong Education*, 19 (1), 2-19.

- Atkin, C. (2000). Lifelong learning – attitudes to practice in the rural context: a study using Bourdieu's perspective of habitus. *International Journal of Lifelong Education*, 19 (3), 253-265.
- Atkainen, A. (2001). Is life learning becoming a reality? The case of Finland from a comparative perspective. *European Journal of Education*, 36 (3), 379-394.
- Bagnall, R., G. (2000). Lifelong learning and the limitations of economic determinism. *International Journal of Lifelong Education*, 19 (1), 20-35.
- Bagnall, R., G. (2006). Lifelong learning and the limits of tolerance. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 257-269.
- Baptiste, I. (1999). Beyond lifelong learning: a call to civically responsible change. *International Journal of Lifelong Education*, 18 (2), 94-102.
- Borg, C. & Mayo, P. (2005). The EU Memorandum on lifelong learning. Old wine in new bottles? *Globalisation, Societies and Education*, 3 (2), 203-225.
- Brine, J. (2006). Lifelong learning and the knowledge economy: those that know and those that do not – the discourse of the European Union. *British Educational Research*, 32 (5), 649-665.
- Commission of the European Communities (CEC) (2001a). Communication from the Commission: making a European area of lifelong learning a reality (COM (2001) 678, final of 21.11.01), Brussels: EC
- Commission of the European Communities (CEC) (2001b). Commission staff working document: lifelong learning practice and indicators (COM (2001) 1939, SEC, 28.11.01) Brussels: EC
- Charlier, J. E. & Croché, S. (2005). How European integration is eroding national control over education planning and policy. *European Education*, 37 (4), 7-21.
- Colardyn, D. (2004). Lifelong learning policies in France. *International Journal of Lifelong Education*, 23 (6), 545-558.
- Crowther, J. (2004). 'In and against' lifelong learning: flexibility and the corrosion of character. *International Journal of Lifelong Education*, 23 (2), 125-136.
- ÇÜ (2006). Çukurova Üniversitesi yaşam boyu öğrenme programı. <http://www.cu.edu.tr/ybop/> 10.11.2006'da alındı.
- Davies, T. (2006). Creative teaching and learning in Europe: promoting a new paradigm. *The Curriculum Journal*, 17 (1), 37-57.
- De Freitas, S. & diğ., N. (2006). The development of a system for supporting the lifelong learners. *British Journal of Educational Technology*, 37 (6), 867-880.
- Dehmell, A. (2006). Making a European area of lifelong learning a reality? Some critical reflections on the European Union's lifelong learning policies. *Comparative Education*, 42 (1), 49-62.
- Diamantopoulou, A. (2006). The European dimension in Greek education in the context of European Union. *Comparative Education*, 42 (1), 131-151.
- Dinevski, D. & Dinevski, I., V. (2004). The concepts of university lifelong learning provision in Europe. *Transition Studies Review*, 11 (3), 227-235.
- Edwards, R. & Boreham, N. (2003). 'The centre cannot hold': complexity, and difference in

- European Union policy towards learning society. *Journal of Education Policy*, 18 (4), 407-421.
- Ertl, H. (2006). European Union policies in education and training: the Lisbon Agenda as a turning point. *Comparative Education*, 42 (1), 5-27.
- EURYDICE (2000). Lifelong learning: the contribution of education systems in the Member States of the European Union.
http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/017EN.pdf 10.11.2006'da alındı.
- Green, A. (2002). The many faces of lifelong learning: recent education policy trends in Europe. *Journal of Education Policy*, 17 (6), 611-626.
- Griffin, C. (1999). Lifelong learning and the social democracy. *International Journal of Lifelong Education*, 18 (5), 329-342.
- Hamilton, E. (2000). *Mitologya* (Ülkü Tamer, Çev.) (10.Baskı). İstanbul: Varlık.
- Holford, J. (2006). The role lifelong learning in building citizenship: European Union approaches in the light of British and colonial experience. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 321-332.
- Hudson, R. (2000). One European or many? Reflections on becoming European. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 25 (4), 409-426.
- Jackson, S. (2006). Learning to live: the relationship between lifelong learning and lifelong illness. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (1), 51-73.
- Jarvis, P. (2005). Lifelong education and its relevance to nursing. *Nurse Education Today*, 25 (8), 655-660.
- Jarvis, P. (2006). Beyond the learning society: globalization and the moral imperative for reflective social change. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 201-211.
- Jarvis, P. & Holford, J. (2005). Editorial. Lifelong learning: a concept revisited. *International Journal of Lifelong Education*, 24 (4), 283-285.
- Jones, H., C. (2005). Lifelong learning in the European Union: whiter the Lisbon Strategy? *European Journal of Education*, 40 (3), 247-260.
- Kennedy, P. (2004). The politics of 'lifelong learning' in post-1997 Hong Kong. *International Journal of Lifelong Education*, 23 (6), 589-624.
- Kilpatrick, S., Field, J. & Folk, I. (2003). Social capital: an analytical tool for exploring lifelong learning and community development. *British Educational Research Journal*, 29 (3), 417-433.
- Kogan, M. (2000). Lifelong learning in the UK. *European Journal of Education*, 35 (3), 343-359.
- Kumar, P. (2004). Lifelong learning in Singapore: where are we now? *International Journal of Lifelong Education*, 23 (6), 559-568.
- Liu, S., S. & Wan, C., C. (2004). Integrating lifelong learning in university management. *International Journal of Lifelong Education*, 18 (6), 453-464.
- Lawn, M. (2003). The 'usefulness' of learning: the struggle over governance, meaning and the European education space. *Discourse: studies in the cultural politics of education*, 24 (3), 325-336.

- Ogawa, S. (2005). Lifelong learning and demographics: a Japanese perspective. *International Journal of Lifelong Education*, 24 (4), 351-368.
- Olssen, M. (2006). Understanding the mechanisms of neoliberal control: lifelong learning, flexibility and knowledge capitalism. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 313-230.
- Ottersten, E., K. (2004). Lifelong learning and challenges posed to European labour market. *European Journal of Education*, 39 (2), 151-159.
- Parkinson, D. (2004). The double-dialectic and lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 23 (5), 475-485.
- Preece, J. (2006). Beyond the learning society: the learning world? *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 307-320.
- Rausch, A., S. (2003). A case study of lifelong learning in Japan: objectives, curriculum, accountability, and visibility. *International Journal of Lifelong Education*, 22 (5), 518-532.
- Rogers, A. (2006a). Escaping the slums or changing the slums? Lifelong learning and social transformations. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (2), 125-137.
- Rogers, A (2006b). Lifelong learning and the absence of gender. *International Journal of Educational Development*, 26 (2), 189-208.
- Payne, J (2006). The Norwegian competence reform and the limits of lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (5), 477-505.
- Stehlik, T. (2003). Parenting as a vocation: lifelong learning can begin in the home. *International Journal of Lifelong Education*, 22 (4), 367-379.
- Titmus, C. (1999). Concepts and practices of education and adult education: obstacles to lifelong education and lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 18 (5), 343-354.
- Tuschling, A. & Engemann, C. (2006). From education to lifelong learning: the emerging regime of learning in the European Union. *Educational Philosophy and Theory*, 38 (4), 451-469.
- Van Der Veen, RA. (2006). Communication and creativity: methodological shifts in adult education. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (3), 231-240.
- Wain, K. (1989). The case of lifelong education-a reply to Rozycki. *Educational Theory*, 39 (2), 151-162.
- Wain, K. (2000). The learning society: postmodern politics. *International Journal of Lifelong Education*, 19 (1), 36-53.
- Walters, S. & Watters, K. (2001). Lifelong learning, higher education and active citizenship: from rhetoric to action. *International Journal of Lifelong Education*, 20 (6), 471-478.
- Withnall, A. (2006). Exploring influences on later life learning. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (1), 29-49.